

העזרה מהסוגיא

סנהדרין מ. – מו:

פרשת בא ה'תשפ"ה

דף מ - מא

◆ דיני חקירות ובדיקות של עדות בדיני נפשות:

• חקירות:

- מקום העדות - באיזה מקום ראיתם את העדות.
- זמן העדות:

- לת"ק - באיזה שמיטה, באיזה שנה, באיזה חודש, באיזה יום בחודש, באיזה יום בשבוע, באיזה שעה?
- לתנא של הברייתא - באיזה יובל, באיזה שמיטה, באיזה שנה, באיזה חודש, באיזה יום בחודש, באיזה יום בשבוע, באיזה שעה?
- לרבי יוסי - באיזה יום בשבוע, באיזה שעה?
- בדיקות - שאלות נוספות שבית דין שואלים את העדים בפרטי המעשה שאינם נוגעים לגוף העדות (כגון אדם שרצח שואלים האם הרג בסייף או באריון?).
- דיני עדים שהכחישו זה את זה:
 - באופן שהעדים הכחישו זה את בעדות של יום החודש:
 - באופן שיש הפרש בין העדים של יום אחד:
- באופן שהעדות היא לפני רוב החודש (כגון שעד אחד אמר בשלשה בחודש ועד אחר אמר בארבעה בחודש) - העדות קיימת.

✽ הערות ✽

- א הגמ' מבארת שרבנן סוברים שגם באופן שהעדים אמרו 'אמש הרגו' או 'עכשיו הרגו' צריכים בית דין לחקור את העדים בשבע החקירות כדי להטריח את העדים, וכפי שבית דין לפני קבלת העדות בית דין מוליכים את העדים ממקום למקום כדי להטריחם ותיטרף דעתם ויחזרו בהם.
- ב הגמ' מבארת שהמקור של התנא של הברייתא שיש שמונה חקירות דכתיב 'ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת' ודורשים מפסוק זה חמשה חקירות, וכתב 'והוגד לך ושמת ודרשת היטב והנה אמת' ודורשים מפסוק זה ארבעה חקירות, וכתב 'ודרשו השופטים היטב' ודורשים מפסוק זה שתי חקירות, וצריך דרשה אחת מכל פסוק לדרשה וא"כ יש מקור לשמונה חקירות, אמנם ת"ק סובר שלא צריך שמונה חקירות אלא מספיק שבעה חקירות כיון שודאי האדם מעידים שהיה ביובל זה ולא ביובל אחר, ודורשים מפסוק אחד שהדין חקירות נאמר לא רק בחייבי סקילה גם בחייבי שריפה (ולפי דעת רבי שמעון פסוק זה נצרך לגופו משום שחייבי שריפה חמורים מחייבי סקילה ולפי דעת רבנן היה אפשר ללמוד דין זה בקל וחומר משום שחייבי שריפה קלים מחייבי סקילה אלא ש'מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא').
- ג הגמ' מבארת שהטעם של רבי יוסי שצריכים לחקור רק באיזה יום בשבוע ובאיזה שעה כיון שרוב העדויות הוא שהעד אומר 'אמש הרגו' וממילא לא צריכים לחקור באיזה שמיטה באיזה שנה באיזה חודש באיזה יום בחודש.
- ד בדברי הגמ' מבואר שמדאורייתא צריך לבדוק את העדים ורש"י מבאר שהמקור לכך דכתיב 'נכון'.

לקבלת העלון או שליחת הערות: B0527147396@gmail.com

• באופן שהעדות היא לאחר רוב החודש - העדות בטלה.

▪ באופן שיש הפרש בין העדים יותר מיום אחד (כגון שעד אחד אומר בשלשה בחודש ועד אחד אומר בחמשה בחודש) - העדות בטלה.

○ באופן שהעדים הכחישו זה את זה בעדות של השעה:

▪ באופן שעד אחד אומר שהעדות הייתה לפני הנץ והעד השני אומר שהעדות הייתה בזמן הנץ או לאחר הנץ - העדות בטלה משום שאנשים לא טועים בכך [מב א].

▪ באופן שעד אחד אומר שהעדות הייתה בשתי שעות והעד השני אומר שהעדות הייתה בשלש שעות - העדות קיימת.

▪ באופן שעד אחד אומר שהעדות הייתה בשלש שעות והעד השני אומר שהעדות הייתה בחמש שעות:

• לת"ק - העדות בטלה.

• לרבי יהודה - העדות קיימת!

▪ באופן שעד אחד אומר שהעדות הייתה בחמש שעות והעד השני אומר שהעדות הייתה בשבע שעות - העדות בטלה משום שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב.

○ באופן שהעדים הכחישו זה את זה בשאר החקירות - העדות בטלה.

○ באופן שהעדים הכחישו זה את זה בבדיקות:

▪ באופן שהבדיקות היו בגוף המעשה (כגון עד אחד אומר שהרוצח הרג בסייף ועד אחד אומר שהרוצח הרג באריון) - העדות בטלה.

▪ באופן שהבדיקות היו בדבר שאינו מגוף המעשה (כגון עד אחד אומר שהבגדים של הרוצח היו לבנים ועד השני אומר שהיו שחורים)

- לת"ק העדות אינה בטלה לרבי יוחנן בן זכאי העדות בטלה!

• דיני עד שאומר 'איני יודע' או שני עדים שאמרו 'איני יודע':

הערות

ה הגמ' מבארת שבאופן שיש הפרש בין העדים של יום אחד והעדות היא לפני רוב החודש העדות קיימת משום שרוב האנשים טועים האם עיברו את החודש ולכן עד אחד טעה, (ותוס' מוסיפים שהסיבה שתולים בטעות בעיבור החודש משום שיש לכך הוכחה מכך שאמרו אותו יום בשבוע), אבל באופן שהעדות היא לאחר רוב החודש שרוב האנשים לא תוס' [מא ב] מוסיפים שמחמת כך בתחילה אמר שהעדות הייתה ביום בחודש פלוני ולאחר מכן חזר ואמר יום בשבוע אחר ויש בכך סתירה ונחשב כחוזר ומגיד).

ו הגמ' בפסחים [יא ב] דנה בבאור המחלוקת של ת"ק ורבי יהודה ונאמרו בדברי הגמ' שלשה פירושים וכדלהלן.

הגמ' בפירוש הראשון (דעת אב"י בלישנא קמא) מבארת שלדעת ת"ק אדם לא טועה כלל, והטעם שבאופן שעד אחד אומר בשתי שעות והעד השני אומר בשלש שעות העדות כשרה משום שתולים שהמעשה היה בסוף שתיים ובהתחלת שלש וכוונת העד שתי שעות הוא בסוף שתי שעות וכוונת העד שלש שעות הוא בתחילת שלש שעות, ולרבי יהודה אדם טועה בחצי שעה ולכן באופן שעד אחד אומר בשלש שעות ועד אחד אומר בחמש שעות העדות כשרה משום שתולים שהמעשה היה בארבע וחצי והעד שאמר שלש שעות התכוון בסוף שלש שעות וטעה חצי שעה והעד שאמר חמש שעות התכוון בתחילת שעה חמישית וטעה חצי שעה,

הגמ' בפירוש השני (דעת אב"י בלישנא בתרא) מבארת שלדעת ת"ק אדם טועה במשהו, והטעם שבאופן שעד אחד אומר בשתי שעות והעד השני אומר בשלש שעות העדות כשרה משום שתולים שהמעשה היה או בסוף שתיים או בתחילת שלש וכוונת העד שתי שעות הוא בסוף שתי שעות וכוונת העד שלש שעות הוא בתחילת שלש שעות ואחד מהעדים טעה במשהו, ולרבי יהודה אדם טועה בשעה ומשהו ולכן באופן שעד אחד אומר בשלש שעות ועד אחד אומר בחמש שעות העדות כשרה משום שתולים שהמעשה היה או בסוף שלש או בתחילת חמש והעד שאמר שלש שעות התכוון בסוף שלש שעות והעד שאמר חמש שעות התכוון בתחילת שעה חמישית ואחד מהעדים טעה בשעה ומשהו.

הגמ' בפירוש השלישי (דעת רבא) מבארת שלדעת ת"ק אדם טועה שתי שעות חסר משהו, ולכן באופן שעד אחד אומר בשתי שעות והעד השני אומר בשלש שעות העדות כשרה משום שאפילו אם נאמר שהמעשה היה בתחילת שעה שניה וכוונת העד בשעה שלישית הוא בסוף שעה שלישית וטעה בשתי שעות העדות כשרה, וכן אם נאמר שהמעשה היה בסוף שעה שלישית וכוונת העד שתי שעות הוא בתחילת השעה השניה וטעה בשתי שעות העדות כשרה, אבל באופן שעד אחד אומר בשלש שעות ועד אחד אומר בחמש שעות העדות בטלה משום שיש צד שהמעשה היה בתחילת שלש שעות והעד שאמר חמש שעות התכוון בסוף שעה חמישית ואדם לא טועה שלש שעות, וכן יש צד שהמעשה היה בסוף שעה חמישית והעד שאמר שלש שעות התכוון בתחילת שעה שלישית ואדם לא טועה בשלש שעות, ולרבי יהודה אדם טועה בשלש שעות חסר משהו ולכן באופן שעד אחד אומר בשלש שעות ועד אחד אומר בחמש שעות העדות כשרה משום שאפילו אם נאמר שהמעשה היה בתחילת שעה שלישית וכוונת העד שעה חמישית הוא בסוף שעה חמישית וטעה בשלש שעות חסר משהו העדות כשרה, וכן אם נאמר שהמעשה היה בסוף שעה חמישית וכוונת העד שעה שלישית הוא בתחילת שעה שלישית וטעה בשלש שעות העדות כשרה. (תוס' מבארים שלדעת רבא לא תולים טעות בשני העדים אלא רק בעד אחד).

תוס' מוסיפים שלדעת רבא באופן שעד אחד אומר בשלש ועד אחד אומר בחמש העדות בטלה ולמרות שאפשר לשאול את העדים ואם יתברר שהעד שאמר בשלש וכוונתו בסוף שעה שלישית והעד שאמר בחמש התכוון בתחילת שעה חמישית העדות תקיים משום שאדם טועה בשתי שעות חסר משהו מ"מ לא שואלים את העדים משום שהדין לבדוק את העדים נאמר בשביל לבטל את העדות ולא בשביל לקיים את העדות.

ז המשנה מביאה שהיה מעשה שרבי יוחנן בן זכאי שאל את העדים שהעידו על אדם שרצח תחת התאנה האם התאנה היו שחורות או לבנות, והאם עוקצי התאנה היו דקים או גסים.

○ בחקירות:

- באופן שיש שני עדים ואחד מהם אמר 'איני יודע' - העדות בטלה.
 - באופן שיש שלשה עדים ואחד מהם אמר איני יודע:
 - לתנא של המשנה - לרב ששת העדות בטלה, לרבא העדות קיימת.
 - לרבי עקיבא - העדות בטלה.
 - לרבי שמעון - לרש"י העדות בטלה, לתוס' העדות קיימת".
- בבדיקות - העדות קיימת.

◇ דיני הכרעת הדין בדיני נפשות:

- האם אפשר להכריע את הדין ביום הראשון:
 - באופן שרוב הדיינים מזכים - הנידון זכאי.
 - באופן שרוב הדיינים מחייבים - אי אפשר להכריע את הדין ביום הראשון אלא צריך להלין את הדין ליום אחר".
- צורת הכרעת הדין ביום השני:
 - באופן שרוב הדיינים מזכים - הנידון זכאי.
 - באופן שרוב הדיינים מחייבים:
 - באופן שיש רוב של שני דיינים שמחייבים - הנידון חייב.
 - באופן שיש רוב של דיין אחד שמחייבים:
 - לתנא של המשנה - מוסיפים דיינים, כדי להכריע את הדין ברוב דיינים מזכים או ברוב של שני דיינים שמחייבים".
 - לרבי יוסי [מב א] - לא מוסיפים דיינים".
- באופן שיש דיין אחד שאומר 'איני יודע' - הדיין נחשב כאילו אינו נמצא ולכן צריך להוסיף דיינים כדי שהדין יוכרע על ידי עשרים ושלשה דיינים.

◇ דיני התראה:

- במי צריך להתרות:
 - 'חבר':
 - לת"ק - צריך התראה.
 - לרבי יוסי ברבי יהודה - אינו צריך התראה משום שהוא מועד ומותר.
- שאר האנשים - צריכים התראה.
- צורת ההתראה:

⊕ הערות ⊕

ח רש"י מבאר שבאופן שיש שלשה עדים ועד אחר אומר איני יודע לרבי עקיבא ורבי שמעון העדות בטלה משום שסוברים שבאופן שיש שלשה עדים והוזמו שני עדים כל העדים אינם נהרגים עד שיזמו גם את העד השלישי ולכן באופן שעד אחר אמר 'איני יודע' ואי אפשר להזימו כל העדות נחשבת 'עדות שאי אתה יכול להזימה', אמנם לתנא של המשנה לדעת רבא באופן שיש שלשה עדים והוזמו שני עדים שני העדים נהרגים ולכן באופן שעד אחד אמר 'איני יודע' ואי אפשר להזימו העדות קיימת ונחשבת עדות שאפשר להזימה.

ה תוס' מבארים שבאופן שיש שלשה עדים ועד אחד אמר איני יודע לרבי עקיבא כל העדות בטלה משום שרבי עקיבא סובר שבאופן שיש שלשה עדים ונמצא אחד מהם קרוב או פסול כל העדות בטלה, אבל לרבי שמעון שסובר שבאופן שיש שלשה עדים ונמצא אחד מהם קרוב או פסול העדות כשרה גם באופן שעד אחד אמר איני יודע העדות כשרה, ונחלקו האמוראים בדעת התנא של המשנה לרב ששת סובר כדעת רבי עקיבא ולרבא סובר כדעת רבי שמעון.

ט המשנה מבארת שבאופן שצריכים להלין את הדין הדיינים מזדווגין זוגות זוגות ודנים בנידון במשך כל היום, וכן בלילה כל דיין דן בנידון לעצמו, ולאחר מכן ביום המחרת חוזרים לדין ודיין שנשאר בדעתו אומר זאת, ודיין שחייב ביום הראשון ורוצה לחזור בו יכול לומר מיד זאת, ודיין שזיכה ורוצה לחזור בו אינו יכול לומר זאת מיד אלא רק בשעת גמר דין, והמשנה מוסיפה שבזמן שדנים בנידון הדיינים היו ממעטים במאכל ולא היו שותים יין, והגמ' [מב א] מבארת שהמקור שאסורים בשתיית יין דכתיב 'ולרוחנים אי שכר' ודורשים שדיינים שעוסקים ברזו של עולם לא ישתו יין (ותוס' [שם] מבארים שאיסור זה נאמר רק באופן שדנים דיני נפשות אבל דיין שדן דיני ממונות יכול לשתות יין, ובדיני איסור והיתר אדם ששתה רביעית לא יכול להרות).

י המשנה מבארת שאפשר להוסיף עד שבעים ואחד דיינים, ובאופן שהגיעו לשבעים ואחד דיינים ויש רוב של דיין אחד שמחייבים דנים אלו כנגד אלו עד שאחד מהמחייבים יראה את דברי המזכים או להיפך, והגמ' [מב א] שבאופן שאחד מהדיינים המחייבים לא ראה את דברי המזכים ואחד מהדיינים המזכים לא ראה את דברי המחייבים הנידון פטור.

יא בדברי הגמ' מבואר שלדעת רבי יוסי באופן שיש רוב של דיין אחד דנים אלו כנגד אלו עד שאחד מהמחייבים יראה את דברי המזכים או להיפך, ובאופן שאחד מהדיינים המחייבים לא ראה את דברי המזכים ואחד מהדיינים המזכים לא ראה את דברי המחייבים הנידון פטור.

- לשון ההתראה של העדים - העדים צריכים להתרות ולומר לאדם שאם יעבור על העבירה יקבל עונש מלקות או מיתת בית דין פלונית²⁷.
- לשון קבלת ההתראה:
 - לת"ק - העובר צריך לומר 'על מנת כן אני עושה'²⁸.
 - לרבי יוסי ברבי יהודה:
 - לתירוץ הראשון בתוס' - העובר לא צריך לקבל את ההתראה.
 - לתירוץ השני בתוס' - סובר כדעת ת"ק²⁹.
- זמן ההתראה - העדים צריכים להתרות 'תוך כדי דיבור' לזמן העבירה³⁰.

◆ דיני עדים שהעידו על אשה שזינתה:

- באופן שהעדים התרו באשה שאם תזנה תתחייב מיתה - האשה חייבת מיתה ובאופן שהעדים הוזמו חייבים מיתה.
- באופן שהעדים לא התרו באשה שאם תזנה תתחייב מיתה:
 - אשה רגילה - האשה פטורה ממיתה כיון שלא התרו בה וממילא באופן שהעדים הוזמו אינם חייבים מיתה כיון שלא רצו לחייב מיתה.
 - 'אשה חברה':
 - לת"ק שסובר ש'חבר' צריך התראה - הדין כמו באשה רגילה.
 - לרבי יוסי ברבי יהודה שסובר ש'חבר' לא צריך התראה:
 - באופן שיש ראייה שהעדים התכוונו לחייב את האשה מיתה - האשה חייבת מיתה ובאופן שהעדים הוזמו חייבים מיתה.
 - באופן שאין ראייה שהעדים התכוונו לחייב את האשה מיתה - האשה פטורה ממיתה ובאופן שהעדים הוזמו אינם חייבים מיתה³¹.

דף מב

◆ דיני ברכת החודש:

- זמן הברכה:
 - לרב יהודה - עד שבעה בחודש.

☞ הערות ☞

יב הגמ' מביאה שיש שני מקורות שצריך להתרות בחייבי סקילה הראשון במקושש דכתיב 'המצאים אתו מקשש עצים' ודורשים שהתרו בו ועדיין המשיך לקושש. והשני בנערה המאורסה דכתיב 'על דבר אשר ענה' ודורשים שחייב המיתה הוא על עסקי דיבור כלומר שהתרו בו, והגמ' מבארת שכיון שלא צריך שני פסוקים בחייבי סקילה דורשים מפסוק אחד שצריך להתרות גם בחייבי סקילה (ולפי דעת רבי שמעון פסוק זה נצרך לגופו משום שחייבי שריפה חמורים מחייבי סקילה ולפי דעת רבנן היה אפשר ללמוד דין זה בקל וחומר משום שחייבי שריפה קלים מחייבי סקילה אלא ש'מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא'), והגמ' מוסיפה שיש מקור נוסף שצריך להתרות בחייבי סייף דכתיב ברוצח 'וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה' ודורשים שהתרו בו ועדיין הוא מזיד (ולמרות שהיה אפשר ללמוד דין התראה בחייבי סייף בקל וחומר מחייבי שריפה וסקילה מ"מ 'מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא'), וכן יש מקור נוסף שצריך להתרות בחייבי מלקות דכתיב 'איש אשר יקח את אחת או בת אביו או בת אמו וראה את ערותה' ודורשים שהעדים צריכים להראות לעובר את טעמו של דבר, ודרשה זו נאמרה באופן שהעובר חייב מלקות משום שבאופן שחייב כרת לא צריך התראה (ולמרות שהיה אפשר ללמוד דין התראה בחייבי מלקות בקל וחומר מחייבי סקילה ושריפה וסייף מ"מ 'מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא').

יג הגמ' מבארת שהמקור שהעובר צריך לומר 'על מנת כן אני עושה' דכתיב 'על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת' ודורשים שהרוצח אמר שעובר על דעת שיתחייב מיתת בית דין.

יד תוס' בתירוץ השני מבארים שחבר נחשב שקיבל על עצמו את ההתראה, אמנם תוס' בתירוץ הראשון סוברים שלא נחשב שקיבל את ההתראה.

טו רש"י מבאר שהסיבה שצריך להתרות בנהרג תוך כדי דיבור לזמן העבירה כדי שהעובר לא יוכל לומר ששכח את ההתראה.

טז הגמ' מבארת שבאופן שאין ראייה שהעדים התכוונו לחייב את האשה מיתה והעדים הוזמו אי אפשר לחייב אותם מיתה משום שיכולים לומר שלא התכוונו לחייב את האשה מיתה אלא לאוסרה על בעלה או לאוסרה על הבעל, וכיון שהעדים אינם חייבים מיתה באופן שהוזמו גם האשה אינה חייבת מיתה באופן שלא הוזמו משום שנחשב 'עדות שאי אתה יכול להזימה', אמנם באופן שאי אפשר לומר שהעדים התכוונו לאסור את האשה על בעלה או על הבעל יש ראייה שהעדים התכוונו לחייב את האשה מיתה ולכן העדים חייבים מיתה והאשה חייבת מיתה.

הגמ' מוסיפה ומבארת שעדים זוממים שמעידים על אשה שזינתה פעם ראשונה אין ראייה שהתכוונו לחייבה מיתה משום שיכולים לומר שהתכוונו לאוסרה על הבעל ועל הבעל, ועדים שהעידו על אשה שזינתה עם ראובן וחזרה וזינתה עם שמעון אין ראייה בעדות על הזנות השניה שהתכוונו לחייבה מיתה משום שיכולים לומר שהתכוונו לאוסרה על שמעון, אמנם באופן ששמעון הוא אחד מקרוביה שבלאו הכי אסורה עליו יש ראייה שהתכוונו לחייבה מיתה, ועדים שהעידו על אשה שזינתה עם ראובן וחזרה וזינתה עם ראובן יש ראייה שהתכוונו לחייבה מיתה.

- לנהרדעי - עד רוב החודש.
- צורת הברכה - צריך לעמוד בזמן הברכה משום שנחשב כקבלת פני שכינה¹⁰.
- נוסח הברכה - רב אחא אומר שבארץ ישראל אומרים 'ברוך מחדש חדשים' אמנם רב אשי סובר שצריך לומר ברכה ארוכה כפי שאנו נוהגים לומר.

◆ דיני אמירת 'נזדקן הדין':

- ביאור הכוונה 'נזדקן הדין':
 - לרב אחא בריה דרב איקא - הכוונה 'נזדקן הדין' שצריך להמתין מלגמור את הדין עד ליום אחר ולכן אומרים זאת רק בדיני נפשות ולא בדיני ממונות.
 - לרב אשי - הכוונה שהדין נעשה בחכמה ולא צריך לדון בו עוד ולכן אומרים זאת רק בדיני ממונות שלא מחזירים את הדין אם טעו ולא אומרים זאת בדיני נפשות שמחזירים את הדין לזכות.
 - מי אומר 'נזדקן הדין' - גדול הדיינים¹¹.

פרק שישי

◆ המקום שבו נמצא בית הסקילה:

- באופן שבית דין יושבים בתוך העיר - בית הסקילה נמצא מחוץ לעיר¹².
- באופן שבית דין יושבים מחוץ לעיר - בית הסקילה צריך להיות רחוק מהבית דין¹³.

◆ סדר לימוד זכות לאחר גמר הדין:

- באופן שאחד מהדיינים או אחד מהתלמידים או אחד מהעם אומר שיש לו טענה לזכות את הנידון - מחזירים את הנידון¹⁴.
- באופן שהנידון עצמו אומר שיש לו טענה לזכות את עצמו:
 - באופן שאמר כך פעם ראשונה - מחזירים אותו.
 - באופן שאמר כך פעם ראשונה והחזירוהו וחזרו ופסקו שחייב וחזר ואמר פעם שנייה - מחזירים אותו.
 - באופן שאמר פעם ראשונה ושניה וחזרו ופסקו שחייב וחזר ואמר פעם שלישית או יותר - באופן שיש לו טענה שיש בה ממש מחזירים אותו ובאופן שיש לו טענה שאין בה ממש לא מחזירים אותו¹⁵.

☞ הערות ☞

- יז הגמ' מבארת שהמקור שברכת החודש נחשבת כקבלת פני שכינה דכתיב 'החודש הזה לכם' ולומדים 'זה זה' לפסוק 'זה קלי ואנוהו'.
- יח הגמ' מבארת שלדעת רב אחא בריה דרב איקא הטעם שגדול הדיינים אומר 'נזדקן הדין' למרות שיש בכך בושה שצריך להמתין בשביל להכריע את הדין משום שאינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מפי אחרים' ולפי דעת רב אשי הטעם שגדול הדיינים אומר 'נזדקן הדין' למרות שבדרך כלל 'הללך זה ולא פיך' הוא משום שההכרזות של בית דין מוטלים על הגדול.
- יט הגמ' מבארת שהטעם שבית הסקילה צריך להיות מחוץ לעיר משום שבית הסקילה צריך להיות מחוץ למחנה ישראל ולכן בין בירושלים ובין בשאר הערים המוקפות חומה בית הדין שיש להם דין של מחנה ישראל בית הסקילה צריך להיות מחוץ לעיר.
- הגמ' מביאה שרב פפא מבאר שהמקור שבית הסקילה צריך להיות מחוץ למחנה ישראל שהרי משה רבינו ישב במחנה לוייה וכתב 'הוצא את המקל אל מחוץ למחנה' ודורשים מכך שבית הסקילה צריך להיות מחוץ למחנה לוייה, וכתב 'ויוציאו את המקל אל מחוץ למחנה' ופסוק זה מיותר שהרי כתוב 'בני ישראל עשו כאשר צוה ה' את משה' ולכן דורשים שבית הסקילה צריך להיות מחוץ למחנה ישראל. אמנם רב אשי מבאר שהמקור שבית הסקילה היה מחוץ למחנה ישראל משום שמשה רבינו ישב במחנה לוייה וכתב 'הוצא את המקל' ודורשים מחוץ למחנה לוייה וכתב 'אל מחוץ למחנה' ודורשים חוץ למחנה ישראל.
- כ תוס' מבארים שבאופן שבית דין יושבים מחוץ לעיר מדאורייתא צריך שבית הסקילה יהיה מחוץ לבית דין דכתיב 'הוצא את המקל', ומדרבנן בית הסקילה צריך להיות רחוק מבית דין משום שאם יהיה קרוב יש בכך גנאי לבית דין שיאמרו שהם רוצחים, או משום שיהיה זמן שיוכלו להחזיר את הדין לזכות מהזמן שהנידון יצא מבית דין עד שגיע לבית הסקילה.
- כא המשנה מבארת שכיון שאחד מהדיינים יכול ללמד זכות עומד אחד סמוך לבית דין עם סודרים בידו ואדם נוסף עומד במרחק ראייה עם סוס וכאשר אחד אומר שיש לו ללמד זכות האדם מניף בסודרים והסוס רץ להחזיר את הנידון לבית דין.
- כב הגמ' מבארת שלאחר שהחזירו את הנידון פעם ראשונה ושניה בית דין מוסרים לנידון שני תלמידי חכמים שילכו עם הנידון לבית הסקילה כדי שיהיה יחזרו ויטען שיש לו זכות ידעו האם יש ממש בדבריו ויחזירו אותו או שאין ממש בדבריו ולא יחזירו אותו, אמנם בתחילה לא מוסרים שני תלמידי חכמים שילכו עם הנידון לבית הסקילה משום שיתכן שמחמת שהנידון מפחד ממיתתו אינו יכול לומר את כל טענותיו.

דף מג - מוד

◆ **דיני סקילת מקלל** - לפני הסקילה העדים סומכים את ידיהם על ראשו ואומרים לו 'דמך בראשך שאתה גרמת לך'.
◆ **דיני תלמיד שאמר שיש לו ללמוד זכות ולאחר מכן השתתק** - הגמ' מסתפקת האם אפשר לגמור את הדין על ידי דיינים אלו ולא חוששים לדבריו של התלמיד או דלמא אי אפשר לגמור את הדין על ידי דיינים אלו אלא צריך לחזור ולדון דין זה בפני דיינים אחרים.

◆ **דיני הדברים שנצרכים למיתת בית דין:**

• הדברים שנצרכים למיתה בעצמה (כגון האבן לסקול או הסיף להרוג) - נקנים ממון בית דין.
• הדברים שנצרכים להצלת הנידון (כגון הסודרים והסוס) - הגמ' מסתפקת האם נקנים ממון בית דין או מהממון של הנהרג.
◆ **דיני הוצאת כרוז** - אדם שיוצא להסקל מוציאם כרוז 'איש פלוני בן פלוני יוצא ליסקל על שעבר עבירה פלונית ביום פלוני ובשעה פלונית ובמקום פלוני, ופלוני ופלוני עדיו, כל מי שיודע לו זכות יבא וילמד עליו'.

◆ **דיני וידוי של הנסקל:**

• מקום הוידוי - כאשר הנסקל רחוק מבית הסקילה עשר אמות.
• לשון הוידוי:
○ באופן שהנסקל יודע שעבר על העבירה שחייבו אותו סקילה:
▪ באופן שהוא יודע להתוודות - צריך לפרט את העבירה שעשה ואת כל העבירות שעשה בימי חייו.
▪ באופן שאינו יודע להתוודות - צריך לומר 'תהא מיתתי כפרה על כל עונותי'.
○ באופן שהנסקל יודע שלא עבר על העבירה שחייבו אותו סקילה אלא העדים הם זוממים:
▪ לרבי יהודה - צריך להתוודות על כל העבירות חוץ מהעון שחייבו אותו כדי שידעו שלא עבר על עבירה זו.
▪ לת"ק - צריך להתוודות כמו באופן שיודע שעבר על העבירה, כדי שלא יעשה כן כל אדם ויוציא לעז על העדים והדיינים.

◆ **דיני עדים שהעידו על אדם שחייב מיתה ולאחר שהוצא להרג חזרו בהם ואמרו שהם שיקרו ונתנו טעם לדבריהם** - אינם נאמנים לחזור בהם משום ש'כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד'.

◆ **דיני ערבות:**

• עבירות בגלוי:
○ לרבי יהודה - כל ישראל נענשים.
○ לרבי נחמיה - עד שעברו את הירדן לא נענשו לאחר שעברו את הירדן כל ישראל נענשים.
• עבירות בסתר:
○ לרבי יהודה - עד שעברו את הירדן לא נענשו לאחר שעברו את הירדן כל ישראל נענשים.
○ לרבי נחמיה - לא נענשים.

☞ **הערות** ☞

כג רש"י מבאר שהמקור שהעדים סומכים את ידיהם על ראש המקלל לפני הסקילה דכתיב 'הוצא את המקלל אל מוחץ למחנה וסמכו כל השומעים את ידיהם על ראשו'.

כד הגמ' מביאה שרב חסדא אומר שלפני שהורגים אדם משקים אותו קורט של לבונה בתוך כוס של יין כדי שיטרף דעתו ובדברי הברייתא מבואר שנשים יקות מירושלים היו מתנדבות לקנות את הקורט של לבונה ואת הכוס של היין, והגמ' מוסיפה שבאופן שהנשים לא התנדבו קונים את הקורט של לבונה והכוס של יין ממון בית דין דכתיב 'תנו שכר לאובד ויין למורי נפש'.

כה הגמ' מבארת שנחלקו התנאים כיצד דורשים את הפסוק 'הנסתרות לה' אלו קינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם' ובפסוק זה יש נקודות על האותיות 'לנו ולבנינו ע' ורש"י מבאר שלולי הנקודות היינו דורשים שלא נענשים על עבירות שבסתר אלא על עבירות שבגלוי, ורבי יהודה דורש מהנקודות שלפעמים הנסתרות גם לנו ולבנינו דהיינו שמהזמן שעברו את הירדן נענשים גם על עבירות שבסתר, ואמנם רבי נחמיה סובר שדורשים מהנקודות שלא תמיד יש עונש על הנגלות לנו ולבנינו כלומר שהעונש על העבירות שבגלוי נאמר רק לאחר שעברו את הירדן ולא קודם שעברו את הירדן, ואמנם תוס' מבארים שרבי יהודה סובר שלולי הנקודות היינו דורשים שנענשים בין על עבירות שבסתר שרק ה' יודע מהם ובין על עבירות שבגלוי, ודורשים מהנקודות למעט שלא תמיד נענשים, ומכך שהתורה נקדה רק האות 'ע' ולא את האות 'ד' לומדים שיש חילוק בין עבירות שבגלוי לעבירות שבסתר, ולכן דורשים שלא נענשים על עבירות שבסתר עד שעברו את הירדן, ורבי נחמיה סובר שמסבא היינו אומרים שנענשים רק על עבירות שבגלוי ולא על עבירות שבסתר והתורה כתבה את העבירות שבסתר בפסוק למעט שלפני שעברו את הירדן לא נענשים על עבירות שבגלוי, אלא שהיינו אומרים שלא נענשים עונש גדול אבל עונש קטן נענשים ולכן התורה כתבה נקודות ללמד שלא נענשים כלל.

דף מה

צורת הסקילה:

- האם סוקלים את האדם עם בגדים:
 - איש - נסקל ללא בגדים ומכסים אותו פרק אחד מלפניו.
 - אשה:
 - לרבי יהודה - נסקלת ללא בגדים ומכסים אותה שני פרקים מלפניה ושני פרקים מאחריה.
 - לחכמים - נסקלת עם בגדים^כ.
- צורת הסקילה:
 - דחיה - אחד מהעדים דוחף את הנסקל במוותנו מאחוריו והנסקל נופל לארץ על פניו ולאחר מכן הופכים את הנסקל על גבו.
 - סקילה על ידי העדים - באופן שהנסקל לא מת מהדחיה נוטלים שני העדים אבן שהיא משוי שני בני אדם ואחד מהעדים עוזב את האבן והשני דוחף את האבן על ליבו של הנסקל^כ.
 - סקילה על ידי שאר האנשים - באופן שהנסקל לא מת מהדחיה והסקילה על ידי העדים שאר האנשים זורקים על הנסקל אבנים עד שימות^כ.
- דיני הסקילה:
 - מקום הסקילה - גבוה שתי קומות.
 - האבן - נקנית מממון בית דין.

דיני סקילה באופן שהעדים גדמים:

- באופן שהעדים היו גדמים בתחילה - הנידון חייב סקילה.
- באופן שהעדים לא היו גדמים בתחילה ולאחר שהעידו נעשו גדמים:
 - לרבי אליעזר ורבי שמעון - הנידון חייב סקילה.
 - לת"ק ורבי ישמעאל ורבי עקיבא - הנידון לא חייב סקילה^כ.

הערות

כו בדברי המשנה מבואר שאיש או אשה שנסקלים ללא בגדים מפשיטים את בגדיהם במרחק ארבע אמות מבית הסקילה, והגמ' מוסיפה שהטעם שבאיש מכסים רק פרק אחד לפניו ובאשה שני פרקים לפניו ושני פרקים לאחריה משום ש'כולה ערוה'.

רש"י מבאר שרבי יהודה דורש מהפסוק 'ורגמו אותי' שסוקלים ללא בגדים ודרשה זו נאמרה בין על איש ובין על אשה כיון שהשווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה, אמנם חכמים דורשים מהפסוק 'ורגמו אותי' שסוקלים איש ללא בגדים אמנם מכך שהתורה כתבה את הדין של הסקילה ללא בגדים בלשון 'אותי' לומדים שדין זה נאמר רק באיש ולא באשה ולכן אשה נסקלת עם בגדים, אמנם תוס' סוברים שחכמים דורשים 'ורגמו אותי' שסוקלים ללא בגדים ורובן סוברים שמתסבת דרשה זו נאמרה רק על איש ולא באשה משום ש'ואהבת לרעך כמוך' ודורשים 'ברור לו מיתה יפה' ואדם מעדיף להסקל עם בגדים שאין בזיון ויש הרבה צער מאשר להסקל ללא בגדים שיש בזיון וקצת צער, אמנם רבי יהודה סובר שדרשה זו נאמרה גם באיש וגם באשה משום שאדם מעדיף להסקל ללא בגדים שיש בזיון וקצת צער מאשר להסקל עם בגדים שאין בזיון ויש הרבה צער.

הגמ' מביאה שרבי יהודה סובר שסוטה שלבה נאה לא מגלים את לבה וכן סוטה ששערה נאה לא מגלים את שערה, והגמ' מבארת שהטעם של רבי יהודה משום שחוששים שהסוטה תצא זכאית ויתגרו בה פרחי כהונה אמנם חשש זה שייך רק בסוטה ולא באשה שיוצאת להסקל כיון ש'גמירי שאין יצר הרע שולט אלא במי שעיניו רואות', אמנם חכמים סוברים שסוטה שלבה נאה מגלים את לבה וכן סוטה ששערה נאה מגלים את שערה דכתיב 'ונסרו כל הנשים'.

כז הגמ' מבארת שהטעם שאחד מהעדים עוזב את האבן והשני דוחף ולא דוחפים שני העדים יחד הוא שהדחיפה של אדם אחד יותר חזקה מהדחיפה של שני בני אדם יחד כיון שאינם יכולים לכוון לדחוף בדיוק יחד.

כח הגמ' מבארת שהמקור לדין דחיה וסקילה דכתיב 'סקול יסקל או ירה יירה' והכוונה 'ירה' הוא דחייה, ואם היה כתוב 'סקול או יירה' היינו אומרים שמשפיק סקילה או דחיה ולכן כתוב כפילות 'סקול יסקל' 'ירה יירה' ללמד שצריך גם סקילה וגם דחיה, אמנם לומדים מהמילה 'או' שבאופן שהנידון מת מהדחיה לא צריך לסקולו באבנים, ותוס' מבארים שהמקור שמקדימים את הדחיה לסקילה דכתיב 'וסקלתם באבנים ומתו' שהמיתה תהיה על ידי האבנים, והגמ' [מג א] מבארת שהמקור שסוקלים בתחילה באבן אחת דכתיב 'ורגמו אתו אבן', והמקור שבאופן שלא מת חוזרים וסוקלים בהרבה אבנים דכתיב 'רגום אותו באבנים', והמשנה מבארת שהמקור שהעדים הורגים בתחילה ולאחר מכן שאר כל העדים דכתיב 'יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה'.

כט הגמ' מבארת שדורשים מהפסוק 'יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו' שיש מצוה על העדים לסקול את הנידון, ולכן נחלקו התנאים באופן שהעדים לא היו גדמים בתחילה ולאחר שהעידו נעשו גדמים ואינם יכולים לסקול את הנידון האם הנידון חייב סקילה, שלת"ק ורבי ישמעאל ורבי עקיבא הנידון לא חייב סקילה משום שצריך 'קרא כדכתיב' (כלומר שכיון שיש דין על העדים לסקול והדין לא יכול להתקיים דין זה מעכב את כל הפרשה) ולרבי אליעזר ורבי שמעון הנידון חייב סקילה משום שלא צריך 'קרא כדכתיב'.

הגמ' מוסיפה שגם לפי הצד שצריך 'קרא כדכתיב' באופן שהעדים היו גדמים בתחילה הנידון חייב סקילה משום שדורשים 'יד העדים' היד שהיה להם בתחילה ורש"י מבאר ש'זה הוא יד שלהם'.

◆ דיני חייבי מיתות בית דין באופן שאי אפשר להורגם במיתה שהם חייבים:

- בחייבי סקילה - נהרגים בכל מיתה דכתיב 'מות ימותו'.
- רוצח - נהרג בכל מיתה דכתיב 'מות יומת'.
- עיר הנדחת - נהרגים בכל מיתה דכתיב 'הכה תכה'.
- שאר חייבי מיתות - נהרגים רק במיתה שכתובה בהם.

דף מז

◆ דיני תליית חייבי מיתות בית דין:

- איזה חייבי מיתות בית דין נתלים:
 - מגדף ועובד עבודה זרה - נתלים.
 - בן סורר ומורה:
 - לרבי אליעזר - נתלה.
 - לחכמים - לא נתלה^ל.
 - שאר חייבי סקילה:
 - לרבי אליעזר - נתלים.
 - לחכמים - לא נתלים^{לא}.
 - שאר חייבי מיתות בית דין - לא נתלים.
- זמן התלייה - לאחר קיום מיתת בית דין^ל.
- על מה תולים:
 - לת"ק - תוקעים קורה בארץ ועץ יוצא ממנה ותולים את המת על העץ.
 - לרבי יוסי - מניחים את הקורה באלכסון על הארץ והכותל ותולים את המת על הקורה^ל.
 - צורת התלייה:
 - איש - נתלה ללא בגדים ופניו כלפי העם^ל.
 - אשה:
 - לרבי אליעזר - נתלית ופניה כלפי העץ.
 - לחכמים - אינה נתלית^ל.

☞ הערות ☞

המקור שרבי אליעזר ורבי שמעון סוברים שלא צריך 'קרא דכתיב' משום שסוברים שמצורע שאין לו בהן יד או בוהן רגל יכול להטהר, אמנם ת"ק סובר שצריך קרא דכתיב ולא יכול להטהר, והמקור שרבי ישמעאל סובר שצריך 'קרא דכתיב' משום שסובר שעיר הנדחת שאין לה רחוב לא יכולה להעשות עיר הנדחת, והמקור שרבי עקיבא סובר שצריך 'קרא דכתיב' משום שסובר שאין הנדחת שאין לה רחוב צריך לעשות לה רחוב ולאחר מכן יכולה להעשות עיר הנדחת.

ל הגמ' מבארת שהמקור של רבי אליעזר שכן סורר ומורה נתלה דכתיב 'וכי יהיה באיש חטא' ודורשים 'איש' ולא בן סורר ומורה, וכן דורשים 'חטא' מי שנהרג על שם חטאו ולא בן סורר ומורה שנהרג על שם סופו ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות^ל, אמנם לפי חכמים דורשים מ'איש' שאיש נתלה ואשה לא נתלית (וכפי שיובא להלן [שיטה] ולכן בן סורר ומורה לא נתלה).

לא הגמ' מבארת שהמקור של רבי אליעזר שכל חייבי סקילה נתלים דכתיב 'וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ לא תלין נבלתו על העץ כי קללת אלקים תלוי' והכוונה 'קללת אלקים' הוא מגדף, ואם המיעוט היה סמוך לריבוי היינו דורשים שתולים מגדף ועובד עבודה זרה, וכיון שהמיעוט רחוק מהריבוי ולכן דורשים שתולים את כל חייבי סקילה, אמנם רבנן דורשים כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט ואם הפרט היה סמוך לכלל היינו דורשים שתולים רק מגדף, וכיון שהפרט רחוק מהכלל דורשים שתולים מגדף ועובד עבודה זרה.

לב הגמ' מבארת שהמקור שתולים לאחר המיתה דכתיב 'והומת ותלית', והגמ' מוסיפה שהיו נוהגים לגמור את הדין סמוך לשקיעה והורגים את הנידון, ומיד לאחר מכן תולים אותו ומיד לאחר מכן מורידים אותו וקוברים אותו.

לג הגמ' מבארת שת"ק ורבי יוסי דורשים מהפסוק 'כי קבר תקברנו' שצריך לקבור יחד עם המת את הקורה והעץ שנתלה בה, ות"ק דורש שלא תולים על עץ שהוא מחובר לקרקע כיון שהעץ מחוסר תלישה ומשמעות הפסוק שהעץ מחוסר קבורה ואינו מחוסר קציצה וקבורה, ורבי יוסי דורש שלא תולים על עץ שתקוע בארץ משום שמשמעות הפסוק שהעץ מחוסר קבורה ואינו מחוסר תלישה וקבורה אמנם ת"ק סובר שתלישה אינה כלום.

לד הגמ' מבארת שהמקור שהאיש נתלה ללא בגדים דכתיב 'וסקלו אותו' ודורשים בלא כסותו, ותוס' מבארים שלמרות שהאיש נסקל ללא בגדים מ"מ היה הו"א שלאחר הסקילה ילבישו אותו ויתלו אותו עם בגדים ולכן צריך דרשה שתולים אותו ללא בגדים.

לה הגמ' מבארת שהמקור של חכמים שאשה אינה נתלית דכתיב 'כי יהיה באיש חטא' ודורשים ולא אשה, אמנם רבי אליעזר דורש פסוק זה לענין בן סורר ומורה (וכפי שהובא לעיל הערה ל) ולכן סובר שהאשה נתלית.

◆ **האם מותר לבית דין לחייב שני אנשים מיתת בית דין ביום אחד:**

- באופן ששני האנשים התחייבו מיתה מחמת איסור אחד:
 - באופן ששני האנשים חייבים מיתת בית דין אחת (כגון שנים שחיללו שבת) - מותר.
 - באופן שאחד מהם חייב מיתת בית דין אחת והשני חייב מיתת בית דין אחרת (כגון בת כהן שנבעלה שהיא חייבת שריפה והבועל חייב מיתה אחרת) - אסור^ל.
- באופן שאחד מהאנשים התחייב מיתה מחמת איסור אחד והשני התחייב מיתה מחמת איסור אחר - אסור^ל.

◆ **דיני קרובי אדם שהומת בבית דין:**

- שאילת שלום - הקרובים באים ושואלים בשלום הדיינין ובשלום העדים, כדי שידעו שלא מקפידים עליהם כיון שהם דנו דין אמת.
- אבילות ואנינות - הקרובים לא מתאבלים אמנם הקרובים מצטערים אליו בלבם^ל.

◆ **דיני קבורת המת:**

- בסתמא - יש מצוה לקבור את המת באדמה, וכן יש איסור להלין את קבורת המת^ל.
- באופן שהמת אמר שלא רוצה שיקברוהו - הגמ' מסתפקת האם יש מצוה לקבורו מחמת שטעם הקבורה הוא כדי למנוע את בזיון הקרובים, או דלמא אין מצוה לקבורו משום שטעם הקבורה הוא בשביל כפרה של המת.

» **הערות** «

- לו הגמ' מוסיפה אופן נוסף שכל אחד מהנידונים חייב מיתת בית דין אחר ב'בת כהן וזוממי זוממיה' כלומר שהעידו עדים על הבת כהן שזינתה, ובאו עדים והזימו את העדים, וחזרו ובאו עדים והזימו את המזימים, שבאופן זה הבת כהן חייבת שריפה והעדים שרצו להזים והזימו חייבים מיתה אחרת.
- לז רש"י מבאר שהטעם שבית דין לא מחייבים שתי מיתות ביום אחד משום שבית דין לא יכולים לעיין בדין של שניהם ולהפוך בזכות של שניהם.
- לח רש"י מבאר שהאבילות שנראית לאחרים יש בה כבוד למת, ולכן לא מתאבלים על אדם שהומת בבית דין כדי שלא יהיה לו כבוד ויתכפר על ידי כך, אמנם צער בלב שאינו נראה לאחרים אין בה כבוד למת ולכן מותר לקרובים להצטער בלבם.
- לט המשנה מבארת שהמקור שאסור להלין המת שנתלה על העץ דכתיב 'לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו כי קללת אלקים תלוי' וטעם האיסור משום חילול שם שמים שיאמרו שבירך את השם. והגמ' מוסיפה שאיסור זה נאמר בכל המתים דכתיב 'כי קבור תקברנו'. וכן לומדים מהפסוק 'כי קבור תקברנו' שיש מצוה לקבור את המת, ומכילות הלשון דורשים שלא מספיק לקבורו בתוך ארון אלא צריך לקבורו באדמה.
- המשנה מוסיפה שדורשים מהפסוק 'כי קללת אלקים תלוי' דרשה נוספת שבזמן שהאדם מת מחמת עונו השכינה אומרת 'קלני מראשי קלני מזרועי' (צורת הדרשה: לאביי 'קל לית' כלומר איני קל אלא כבד בראשי זרועי, לרבא 'קיל לי עלמא' והכוונה בלשון כינוי שכבד בראשי זרועי, והגמ' מוסיפה שלמרות שהפסוק נצרך לגופו שהפסוק מדבר במגדף שקילל את השם מ"מ אפשר לדרוש גם דרשה זו), והמשנה מוסיפה שאם השכינה מצטערת במיתתם של רשעים קל וחומר שהיא מצטערת במיתתם של צדיקים.